نشریه فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی
سال چهارم، شماره دوم، تابستان ۹۹، صفحات ۱۱۶ تا ۱۱۷

# پیش‌گفتار
# عدالت در سلامت

امیدوار رضایی[1*]

موضوع عدالت در سلامت بر اساس اصول قانون اساسی، بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی و سیاست‌های کلی سلامت و همچنین بیانات مقام معظم رهبری باید مورد توجه قرار گیرد. در اصول دوم، سوم، نوزدهم، بیست‌ونهم و چهل‌وسوم قانون اساسی به صورت شفاف عدالت را در جامعه اسلامی از وظایف اصلی دولت جمهوری اسلامی می‌دانند.

برای مثال، در بند ۱۲ اصل سوم قانون اساسی آمده است پی‌ریزی اقتصاد صحیح و عادلانه جهت برطرف ساختن محرومیت تغذیه‌ای، سلامت و ... یعنی هدف نظام اقتصادی در کشور باید برای رفع محرومیت‌هایی از جمله سلامت و تغذیه مردم باشد. و یا در اصل بیست‌ونهم دولت مکلف شده است خدمات بهداشتی درمانی و مراقبت‌های پزشکی که حقی است همگانی برای تک تک مردم تأمین نماید. از منظر بیانیه گام دوم هم می‌تواند از پیش‌نیازهای عدالت در نظام سلامت هم استفاده کنیم که شامل: ۱- قاطعیت؛ ۲- ارتباط با مردم، ساده‌زیستی و مردمی بودن؛ ۳- خودسازی و تهذیب نفس، به این معنی است که اگر بخواهیم عدالت در سلامت تحقق یابد، باید در اجرا و حتی در تصمیم‌گیری‌ها و مصوبات و پیاده کردن و اجرایی کردن آن‌ها قاطعیت و جدیت و در واقع به صورت حاکمیتی و لازم اجرایی عملیاتی شوند. و یا اگر حاکمان و مسئولان اجرایی مردمی نباشند و یا ساده‌زیست و بدون ارتباط مستمر با مردم باشند چگونه می‌توانند عدالت را در سلامت اجراء نمایند و یا اگر فردی تهذیب نشده و هوای ثروت و قدرت داشته باشد و در جایگاه قدرت در نظام سلامت قرار بگیرد می تواند مانع اجرای عدالت شود. استفاده از متن بیانیه گام دوم الزامات اجرای عدالت در سلامت که در هفت مورد قابل بحث است:

۱. وضع قوانین عادلانه در حوزه سلامت که باید از مجلس انتظار داشت و دستگاه‌هایی مانند وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی و فرهنگستان علوم پزشکی و دیگران باید نظارت مؤثر و رصد کلان را انجام دهند.
۲. ساختار عادلانه در نظام سلامت باید استقرار یابد و تا این ساختار فعلی اصلاح نشود و در جهت رسیدن به عدالت ارتقا و متحول نشود نمی‌شود انتظار اجرای عدالت را داشت.
۳. در راستای عدالت سیاسی است که افراد شایسته و مناسب هر مسئولیتی به کار گرفته شوند و برای اجرای عدالت اجتماعی به‌ویژه در حوزه سلامت ضرورت وجود افراد عادل و شایسته و باتقوا را می‌توان انتظار داشت تا به این هدف رسید.
۴. نظارت و آگاهی مردم از عوامل کمک‌کننده و مؤثر در اجرای عدالت سلامت است اگر مردم از حقوق سلامت خود با خبر و آگاه باشند و به آن‌ها فرصت و قدرت نظارت داده شود می‌تواند در اجرای عدالت در سلامت بسیار مؤثر باشند.
۵. گفتمان‌سازی موضوع عدالت است که در نظام سلامت نیز ضرورت ایجاد فضای گفتمانی عدالت در سلامت به عنوان یک خواسته عمومی و مطالبه به حق نظام و مردم عملی شود بسیار مفید است.
۶. مجاهدت، مبارزه و ایستادگی از عوامل ضروری برای اجرای عدالت است زیرا اقدامات عدالت‌محور با مقاومت‌ها و سختی‌هایی روبه‌رو می‌شود که نیاز به ایثار و ایستادگی و مقاومت و از خودگذشتگی دارد بخصوص در بخش سلامت که افراد صاحب قدرت و ثروت و نفوذ در حاکمیت می‌توانند به دور از اهداف عدالت محور خواهان سهم بیشتر و بهتر در خدمات سلامت باشند.

بنابراین کسی که بخواهد نظام سطح بندی و ارجاع و توجه خاص به مناطق محروم را به اجراء درآورد و اهداف سیاست‌های کلی سلامت را پیگیری نماید با مقاومت‌هایی روبرو می‌شود و مورد تهمت قرار گرفته و با مقاومت‌های زیاد در جامعه روبه‌رو می‌شود که ضرورت ایستادگی و مجاهدت در این راه که عدالت است و آن هم در موضوعی حیاتی مانند سلامت به‌طور کامل آشکار می‌شود.

۱. * نویسنده مسئول: رییس کارگروه سلامت فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران



[ Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-24 ]

۷. همچنین الزام بر اجرای عدالت، همراه بودن عدالت با سایر ارزش‌ها مانند عقلانیت و معنویت است زیرا شعار عدالت بدون معنویت، اخلاق و تقوا و یا بدون عقلانیت، محاسبات دقیق و استفاده از علوم روز و شواهد علمی معتبر تحقق واقعی نخواهد داشت و براساس بیانات مقام معظم رهبری عدالت بدون معنویت ظاهرسازی و ریاکاری است که به این عدالت پوچ و بی محتوا است و یا می‌فرمایند: عدالت بدون عقلانیت نیز عدالت را به ضد خودش تبدیل می‌کند و معنویت و عقلانیت را در ذات عدالت می‌دانند.

همچنین یکی از اهداف و جهت‌گیری‌های اصلی ابلاغ سیاست‌های کلی سلامت موضوع عدالت در سلامت است. برای مثال، در بندهای مختلف این سیاست‌ها به صراحت عدالت را به عنوان جهت و هدف اصلی مطرح می‌کنند که در بندهای ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۳به روشنی آمده است و از بهره‌مندی عادلانه آحاد مردم در ارائه خدمات عادلانه مراقبت‌های جامع و یکپارچه با محوریت عدالت، پوشش بیمه همگانی و توجه خاص به مناطق محروم در اصلاح نظام پرداخت‌ها و در پرداخت یارانه‌ها با هدف عدالت و یا در گسترش آموزش علوم پزشکی به صورت عادلانه را مطرح می‌کند.

وقتی نظام سطح‌بندی و ارجاع در این سیاست‌ها مطرح می‌شود به معنی اجرای عدالت در سلامت است زیرا در این نظام کسی نباید خارج از صف از خدمات سلامت استفاده کند. حتی اگر مقام، پست و یا از قدرت و ثروت بالا برخوردار باشد و یا اگر به امکانات بهتری دسترسی دارد خارج از نظام سطح‌بندی و سیستم ارجاع بتواند استفاده کند و کسی که در نقاط محروم و دوردست است نتواند مانند آن‌ها از خدمات سلامت برخوردار شود وضعیتی که اکنون حاکم است و به دور از عدالت است.

در نظام اسلامی بر اساس این سیاست‌ها و اصول قانون اساسی همه مردم از حقوق مساوی برخوردارند و البته توجه به مناطق محروم به صورت خاص تأکید شده است.

از بندهای دیگر سیاست‌ها ساماندهی تقاضا و اجازه تجویز صرفاً براساس نظام سطح‌بندی و راهنماهای بالینی، طرح ژنریک و نظام دارویی ملی کشور است. که بر این اساس، عدالت اجازه نمی‌دهد که اگرکسی دسترسی و توان و قدرت بیشتری داشت خارج از این نظامات بتواند از خدمات بهتری استفاده کند اصول سطح برخورداری باید براساس نیاز افراد برای حفظ سلامت آن‌ها تعریف و اجرا شود نه براساس مقام و جایگاه و میزان دسترسی آن‌ها، در نتیجه برای اجرای اهداف عادلانه، اصول و احکامی که در سیاست‌های کلی سلامت آمده است باید هم با استفاده از عقلانیت و علم و هم با روش‌های اخلاقی، معنوی با قاطعیت و جسارت اجرای این اصول در نظام سلامت را داشت و آن‌گونه که رهبر معظم انقلاب فرمودند: با حربه عقلانی بودن کارها نباید از قاطعیت و جسارت همراه مجاهدت و ایستادگی در اجرا بدور باشند و ترس و انفعال خود را در زیر شعار عقلانیت پنهان نکنیم که متوجه می‌شویم چرا سیاست‌های کلی نظام در ابعاد مختلف از جمله سیاست‌های کلی سلامت سال‌هاست در اجرا متوقف شده است.

چون مجلس در نظارت و قانون‌گذاری و دولت و سایر قوا در عمل به آن‌ها بها نداده و با ترس و انفعال برخورد می‌کنند زیرا همانطور که پیش از این بیان شد و در کلام رهبری هم آمده پیش نیاز اجرای عدالت وجود قاطعیت است و از الزامات آن‌ها ایستادگی و مجاهدت در مسیر اجرا می باشد.

از احکام بسیار مهم این سیاست، تولیت است که تولیت نظام سلامت شامل سیاست‌گذاری‌های اجرایی، برنامه‌ریزی‌های راهبردی، ارزشیابی و نظارت در سلامت را برعهده وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی گذاشته شده است این امر نشان می‌دهد، مقام معظم رهبری برای پاسخگو کردن و شفاف کردن مسئولیت‌ها در موضوع مهمی مانند سلامت، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی را مسئول می‌دانند که بر همه ارکان نظام نظارت داشته باشد و تصمیم‌گیری‌های اجرایی و لازم‌الاجرا را برای همه دستگاه‌ها وضع کند.

امیدوارم به کمک همه صاحب‌نظران و دلسوزان بتوان این سیاست‌ها را برای اجرای درست پیگیری کرد و به عنوان مطالبه عمومی با گفتمان‌سازی مناسب و شفاف کردن و پاسخگو کردن همه دستگاه‌ها در مقابل وظایف خاص هر کدام به اهداف و جهت‌گیری‌های مقام ولایت نزدیک شویم و اگر پیشنهادات اصلاحی و تکمیلی بر سیاست‌های کلی سلامت دارند نیز مطرح کنند تا ان‌شاءالله در آینده تکمیل و اصلاح شوند.

[ Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-24 ]